

TYÖELÄMÄ- JA TASA-ARVO- VALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2003 vp

Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2002

Perustuslakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä toukokuuta 2003 lähettäessään hallituksen kertomuksen (K 4/2003 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi perustuslakivaliokuntaan samalla määrännyt, että erikoisvaliokuntien on annettava asiasta lausunto perustuslakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylijohtaja Harri Skog, ylitarkastaja Martti Myllylä ja ylitarkastaja Marja-Riitta Pihlman, työministeriö
- neuvotteleva virkamies Leila Räsänen, kehityspäällikkö Lars-Mikael Bjurström ja ylitarkastaja Markus Seppelin, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylijohtaja Matti Heikkilä, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta on käsitellyt hallituksen toimenpidekertomusta toimialaansa koskevin osin ja kertomuksen liiteaineistona olevan työllisyyskertomuksen vuodelta 2002.

Valiokunnan lausumat

Valiokunta on arvioinut sen omasta ehdotuksesta hyväksytyjä eduskunnan lausumia. Valiokunta pitää hallituksen antamia selvityksiä ja kannanottoja asianmukaisina.

Valiokunnan ehdotuksesta hyväksytystä lausumasta, joka koskee lasten kanssa työskentelevien taustan selvittämistä vapaaehtoistyössä (HE 3/2002 vp), työministeriö toteaa antaneensa sen tiedoksi mahdollisia toimenpiteitä varten opetusministeriölle heidän toimialaansa kuuluvana asiana. Asia ei kertomuksen mukaan anna

enää aihetta työministeriön toimenpiteisiin. Lausumaa ei kuitenkaan ole käsitelty opetusministeriön osuudessa. Valiokunta toteaa, että lausuma on edelleen ajankohtainen. Valiokunta edellyttää, että lausumaa käsitellään edelleen hallituksen kertomuksessa joko työministeriön tai opetusministeriön osuudessa.

Vuoden 2002 työllisyyskertomus

Julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) 1 luvun 6 §:n nojalla työministeriö antaa vuosittain julkisen työvoimapalvelun tavoitteiden toteutumista sekä työvoimapalvelun tilaa ja kehitystä koskevan työllisyyskertomuksen käytettäväksi hallituksen toimenpidekertomuksen oheisaineistona. Kertomus on nyt ensimmäistä kertaa laadittu julkisesta työvoima-

palvelusta 1.1.2003 voimaan tulleen uuden lain nojalla.

Työllisyyskertomukseen kootaan kuvaukset ja saavutetut tulokset keskeisistä työllisyyden hoitoon vaikuttavista valtionhallinnon toimenpiteistä. Tärkeä näkökulma tarkastelussa on hallitusohjelmaan sisältyvien työllisyyden hoidon linjausten toimeenpanon ja toteutumisen seuraminen.

Valiokunnan käsityksen mukaan työllisyyskertomus vuodelta 2002 sisältää kattavan tietopaketin työllisyystilanteen kehityksestä ja toteutetuista työvoimapolitiittisista toimenpiteistä. Siitä saa hyvän kokonaiskuvan hallituksen harjoittamasta työllisyyspolitiikasta ja sen tuloksista.

Kuntouttava työtoiminta

Työllisyyskertomuksessa on todettu, että 1.9.2001 voimaan tullut laki kuntouttavasta työtoiminnasta on tarjonnut uusia mahdollisuuksia pitkään työttömänä oleville asiakkaille työmarkkinoille pääsyn helpottamiseen. Laki velvoittaa kunnat ja työvoimatoimistot yhteistyöhön kullekin asiakkaalle sopivan aktivointisuunnitelman ja palvelukokonaisuuden laatimiseksi.

Työhallinnon rekisteritietojen mukaan aktivointiehdon täyttäviä työnhakijoita oli vuoden 2002 lopussa noin 106 500. Lain valmisteluvaiheessa ennakoitiin sen soveltamisalan piiriin kuuluvan noin 77 000 henkilöä, joten kokonaismäärä on ollut selvästi ennakoitua suurempi. Sen sijaan nuorten alle 25-vuotiaiden osuus on ollut selvästi ennakoitua pienempi.

Työllisyyskertomuksen mukaan aktivointisuunnitelmia ehdittiin laatia vuoden 2002 loppuun mennessä vain vajaalle kolmasosalle aktivointiehdon täyttävistä henkilöistä. Sen sijaan ehdon täyttävistä nuorista lähes jokaiselle oli jo tehty aktivointisuunnitelma. Lain toimeenpanoa on hidastanut monilla paikkakunnilla toimintaan varattujen resurssien vähyys.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kuntouttava työtoiminta on käynnistynyt odotettua hitaammin. Lain valmisteluvaiheessa arvioitiin tehtävän noin 34 500 aktivointisuunnitelmaa vuodessa. Ensimmäisen soveltamisvuoden aikana aktivointisuunnitelmia laadittiin

koko maassa yhteensä 22 967. Tilanne vaihtelee hyvin paljon eri TE-keskusten alueilla ja kunnittain. Eniten aktivointisuunnitelmia asiakkaiden kanssa ovat tehneet Lapin, Pohjanmaan, Pirkanmaan, Kainuun ja Uudenmaan työvoimatoimistot ja kunnat, vähiten Etelä-Savon, Keski-Suomen ja Hämeen TE-keskusalueet.

Ongelmaksi on nähty ennen muuta työvoimaresurssien riittämättömyys asiakasmäärään nähden. Aktivointisuunnitelman laatiminen yhdessä asiakkaan kanssa vaatii työvoima- ja sosiaalivirkailijan yhtäaikaisen läsnäolon ja työpanoksen, ja yhteen haastatteluun kuluu keskimäärin 2,2 tuntia aikaa. Aktivointisuunnitelmien laatimiseen tulisi pystyä ohjaamaan nykyistä enemmän henkilöresursseja.

Kuntouttavaan työtoimintaan sopivien paikkojen löytäminen ja tarvittavan ohjauksen puute ovat paikoitellen hidastaneet toimintaa. Myös toiminnan edellytyksiä tukevia palveluita kuten terveys- ja päihdehuollon palveluja tarvittaisiin lisää. Monet asiakkaat tarvitsisivat tukihenkilön auttamaan aktivointisuunnitelman toteuttamisessa. Tukihenkilötoiminnan kehittämiseen tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota töiden järjestämisessä ja henkilökunnan koulutuksessa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kysymys on paitsi työvoimaresurssien puutteesta myös asenteista ja asetetuista prioriteeteista. Niissä kunnissa, joissa aktivointisuunnitelmien tekoon on panostettu, kokemukset ovat olleet hyviä. Myönteisenä valiokunta pitää sitä, että nuorten osalta aktivointisuunnitelmien teko on ollut melko kattavaa Etelä-Savon ja Satakunnan TE-keskusalueita lukuun ottamatta. Valiokunta painottaa ripeää puuttumista nuorten työttömyyteen heti työttömyyden alettua ja pitää välttämättömänä, että kaikki työttömät nuoret saadaan nopeasti toimenpiteiden piiriin.

Valiokunta pitää tärkeänä yksilöllisesti räätälöityjen, realististen työllistymispolkujen rakentamista pitkäaikaistyöttömille. Vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistyminen kuntouttavan työtoiminnan jälkeen koetaan hyvin epävarmaksi nykyisessä työmarkkinatilanteessa. Ongelmana on pitkään työttömänä olleille

sopivien työpaikkojen puute. Valiokunta kiirehtiikin toimenpiteitä sosiaalisia yrityksiä koskevan lainsäädännön aikaansaamiseksi ja alhaisen koulutustason omaaville henkilöille sopivien työpaikkojen luomiseksi.

Tutkimusten mukaan laaditut aktivointisuunnitelmat on koettu hyödyllisiksi ja niin työttömät kuin suunnitelmia laativat työntekijätkin ovat pitäneet niitä tarpeellisina. Puolet niistä, joille aktivointisuunnitelma oli laadittu, oli seuranta-ajan jälkeen joko töissä avoimilla työmarkkinoilla tai aktiivitoimien piirissä.

Valiokunta pitää tärkeänä toimenpiteitä pitkäaikaistyöttömien auttamiseksi takaisin työmarkkinoille. Tässä työssä aktivointisuunnitelmat on koettu hyväksi työkaluksi. Ne ovat luoneet tarvittavaa yhteistyötä työvoima- ja sosiaaliviran-

omaisten välille ja lisänneet käytettävissä olevia välineitä asiakkaiden auttamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus selvittää välittömästi, miksi joidenkin TE-keskusten alueilla suunnitelmia on tehty vain murto-osalle lain mukaan aktivointisuunnitelmaan oikeutetuista, ja ryhtyy toimenpiteisiin, jotta suunnitelmat laaditaan kaikille suunnitelmaan oikeutetuille mahdollisimman pian.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että perustuslakivaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 6 päivänä kesäkuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jukka Gustafsson /sd
vpj. Anne Holmlund /kok
jäs. Eva Biaudet /r
Antti Kaikkonen /kesk
Anneli Kiljunen /sd
Esa Lahtela /sd
Maija-Liisa Lindqvist /kesk

Riikka Moilanen-Savolainen /kesk
Markus Mustajärvi /vas
Leena Rauhala /kd
Paula Risikko /kok
Jaana Ylä-Mononen /kesk
vjäs. Matti Kauppila /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.